

„Калека”

Хто не стаяў у доўгіх нудных чэргах на беларуска-польскай мяжы на пачатку дзевяностых гадоў, таму цяжка зразумець, які бясконцы патэнцыял цярпення маюць беларусы. Нярэдка трэба было выстаіць, вылупіўшы вочы, тыдні два, каб твая машына дапаўзла да доўгачаканага шлагбаума з белым арлом. Здаралася і так, што гаспадар гэтай шчаслівай машыны паварочваў назад, не перасекшы запаветнай рысы, да якой так імкнуўся. Ён перад самой мяжой нечакана для сябе выяўляў факт, што за гэтыя два тыдні ўвесь падрыхтаваны для продажу спірт ужо выпіты. Прычым ім самім. Ну, а калі гэта зіма, то яшчэ спалены ўвесь бензін. Для абагрэву. Таму, дзеля змяншэння такіх выпадкаў, трэба было пільна сачыць, каб ніхто не праехаў без чаргі. Тыя нячэсныя машыны, кіроўцы якіх усё ж спрабавалі прыкінуцца дурнаватымі і неяк абысці няпісаныя памежныя правілы, нават пераварочвалі коламі ўгору, білі ім шыбы, а іх гаспадарам — морды. Асабліва жорстка білі ўладальнікі тых машын, якія раскіраваліся перад самім шлагбаумам, пасля двухтыднёвага стаяння, з-за факту знікнення аб'екта гандлю. Нават савецкія памежнікі часоў халоднай вайны не маглі пахваліцца такім пільным нагля-

дам за мяжой, які арганізавалі кантрабандысты дзевяностых гадоў. Мыш не магла прапаўзці без дазволу. Але быў адзін чалавек, якога заўсёды прапускарлі без чаргі.

Называлі яго Сцёпа. Што з ім здарылася, ніхто не ведаў, але выглядаў так, нібы дасталі яго з гіганцкага міксера. Паламаны ўвесь, перакошаны. Глянеш на яго — жыць не хочацца. Ездзіў гэты небарака на дабітым старым „запарожцы”. З машыны амаль не выходзіў. Ну, а калі ўсё ж даводзілася выйсці, то толькі на мыліцах і з дапамогаю іншых людзей. Ногі зусім не трымалі. Ды і так нейкі крывы быў. Твар спакутаваны. Рукі трасуцца. Шкада яго было. Што не кажы, а ў наш час здароваму цяжка выжыць. А як калеку? Ды яшчэ на такой цяжкой працы. Кантрабандыстам.

Як мы маглі не пашкадаваць такога чалавека? Ды і паслуга нашая яму — дрэнь не вартая ўвагі. Раз на дзень прапусціць без чаргі машыну. Што мы, не людзі? Яго нават гродзенскія жабракі-пабіракі як бачылі, то адразу падыходзілі, каб аддаць напрошанае. Так жаласліва выглядаў гэты калека. Адзін раз я на свае вочы бачыў, як мясцовыя алкаголікі з жалю аддалі яму бутэльку гарэлкі. Кажуць, потым памёр адзін. Сэрца разарвалася ад такога ўчынку. Але не пра яго зараз.

Да Сцёпы і мытнікі не чапляліся. Ні беларускія, ні польскія. Ёсць, як бачыце, і ў іх сумленне. Прапускарлі, не правяраючы. Хай, маўляў, заробіць няшчасны, пакрыўджаны лёсам чалавечак сабе на жыццё. А мо самі сабе даказаць хацелі, што не звяры яны, таму і не крыўдзілі калеку. Ды знайшоўся адзін нелюдзь. Зусім малады мытнік. Спыніў ён Сцёпаву машыну і кажа, што не прапусціць, пакуль не праверыць. Людзі мытніка сароміць сталі. Нельга, маўляў, крыўдзіць нямоглых. А той упёрся як ражон і нікога не слухае. Стаіць як сцяна. Гадзіны тры так прайшло. Сцёпа з машыны не вылазіць, мытнік кажа, што не прапусціць, пакуль той не вылезе, а людзі нервуюцца і лаюцца. Зразуме-

ла, што на мытніка. І так столькі ў чарзе выстаялі, а тут такая затрымка.

Першым не вытрымаў мытнік. Падышоў да калекі ды кажа:

— Ну хопіць! Не прапушчу я цябе. І машыну канфіскую. На гэты раз ты папаўся, бо бачыў я цябе ўчора ў лазні з бабай. І хадзіў ты сам. І нават не кульгаў.

Сцёпа збялеў. Хвіліны дзве сядзеў моўчкі. Пасля адкінуў мыліцы, вылез з машыны і шпарка, лёгкім жвавым крокам падаўся ад чаргі, вылаяўшыся пры тым такім матам, што я не толькі згадаць яго, а нават паўтарыць у думках баюся.

Мы, уражання пабачаным, яшчэ з паўгадзіны не маглі рухацца. Маўчалі. Дух заняло. Некаторыя курылі. Пасля патроху раз'ехаліся. Пра „калеку” стараліся не ўспамінаць. Каму прыемна гаварыць пра тое, што з цябе гадамі рабілі дурня.

Сцёпа на гэтай мяжы больш не з'явіўся. Неяк, можа праз год часу, дайшлі да нас чуткі, што хтосьці бачыў яго, зноў на мыліцах, на ўкраінскай мяжы. Праз гады два нехта расказваў, што бачыў Сцёпу ў Бельгіі. Цягнуўся ён у нейкую мясцовую адміністрацыю па справах грашовай дапамогі калекам-эмігрантам. Але ён гэта быў, ці хто на яго падобны, так і засталася невядомым. Хто гэта можа праверыць. Не ехаць жа з-за гэтага ў Бельгію.